

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้ทฤษฎีของอุปสงค์ และทฤษฎีการบริโภค เพื่อชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ต่อจำนวนนักท่องเที่ยวพฤติกรรมในการเดินทางและค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทย

2.1.1 กฎของอุปสงค์

อุปสงค์ หมายถึง จำนวนสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของสินค้าชนิดนั้น โดยสมมติให้ปัจจัยอื่น เช่น รสนิยม, รายได้ คงที่ เส้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาและจำนวนสินค้าหรือบริการที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ เรียกว่า เส้นอุปสงค์

ในการพิจารณาปริมาณของสินค้าหรือบริการชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคยินดีที่จะซื้อต่อราคาของสินค้าหรือบริการชนิดนั้น โดยสมมติให้ปัจจัยอื่นคงที่นี้สามารถเขียนให้อยู่ในรูปของฟังก์ชันได้ว่า

$$Q = f(P) \quad (2-1)$$

เมื่อกำหนดให้

Q = ปริมาณของสินค้าหรือบริการชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคยินดีที่จะซื้อ

P = ราคาของสินค้าหรือบริการชนิดนั้น

โดยปริมาณความต้องการของผู้บริโภคและราคาของสินค้าชนิดหนึ่งจะมีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันกันเพราะเมื่อราคาสูงขึ้นผู้บริโภคจะมีความต้องการสินค้าชนิดนั้นลดลง ในกรณีที่สินค้านั้นเป็นสินค้าปกติ ความสัมพันธ์นี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า กฎของอุปสงค์ (Law of Demand) ซึ่งสามารถเขียนความสัมพันธ์นี้ให้อยู่ในรูปทางคณิตศาสตร์ได้ว่า

$$dQ/dP < 0 \quad (2-2)$$

สมการที่ (2-2) แสดงให้เห็นถึงความผกผันของปริมาณที่ต้องการจะซื้อและราคาของสินค้าหรือบริการที่ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่าย ความสัมพันธ์นี้ยังแสดงถึงความชันของเส้นอุปสงค์ที่มีค่าเป็นลบ เมื่อราคาสินค้าเพิ่มขึ้นความต้องการซื้อสินค้าจะลดลง และในทางกลับกันเมื่อราคาสินค้าลดลงความต้องการซื้อสินค้าจะเพิ่มขึ้น โดยเลื่อนอยู่บนเส้นอุปสงค์เมื่อกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่

2.1.2 ทฤษฎีการบริโภค

ทฤษฎีการบริโภคเชิงเศรษฐศาสตร์นั้น จะอยู่ภายใต้ข้อสมมติฐานที่ระบุว่าผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผล (rational) กล่าวคือ ผู้บริโภคจะพยายามบริโภคให้ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดจากตัวสินค้าภายใต้รายได้หรืองบประมาณที่มีอยู่จำกัด (budget constraint) โดยจะไม่พิจารณาการบริโภคในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นไปตามเหตุผลเชิงเศรษฐกิจ อาทิ พฤติกรรมขวงโลก (snob effect) พฤติกรรมหุหุรา ฟุ่มเฟือย (Veblen effect) เป็นต้น

ดังนั้นการบริโภคจะผันแปรโดยตรงกับระดับรายได้ กล่าวคือ การบริโภคเป็นฟังก์ชันของรายได้ ซึ่งนักสถิติชาวเยอรมันชื่อ Engel (1857) ได้เสนอทฤษฎีว่า “รายได้ของครัวเรือนที่เปลี่ยนไปจะมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงรายจ่ายในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ”

ซึ่งสามารถเขียนให้อยู่ในรูปของฟังก์ชัน คือ

$$E = f(y) \quad (2-3)$$

โดยที่

E คือ รายจ่ายในการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ

y คือ รายได้ของครัวเรือน

ทฤษฎีของ Engel จึงมีความเกี่ยวข้องกับงานที่ศึกษา คือ การใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวซึ่งถือว่าเป็นการบริโภคอย่างหนึ่งจึงย่อมขึ้นอยู่กับรายได้ของนักท่องเที่ยว และการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากการท่องเที่ยวถือเป็นสินค้าปกติ (normal goods) ดังแสดงในสมการที่ (2-10)

$$\frac{dE}{dy} > 0 \quad (2-4)$$

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้นำทฤษฎีของ Engel มาประยุกต์ใช้ โดยทฤษฎีนี้เป็นกรอบการศึกษาที่เพียงจันทร์ ลิขิตเอกราช (2535) ใช้ในการศึกษาการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว กรณีศึกษางานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับในจังหวัดเชียงใหม่ โดยสมมุติให้ค่าใช้จ่ายรวมในการอุปโภคบริโภคของนักท่องเที่ยวถือเป็นรายได้ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และยังได้นำ

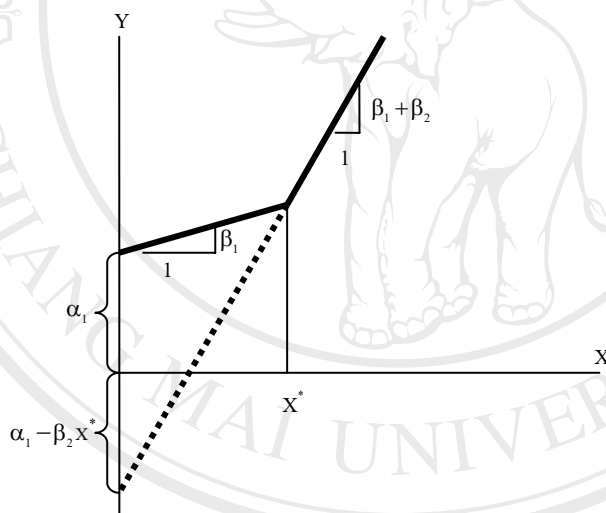
ตัวแปรอื่นที่เคยกำหนดให้คงที่ได้แก่ อาชีพ อายุ และเพศ มาศึกษาถึงความสัมพันธ์ต่อค่าใช้จ่ายด้วย โดยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบจำแนกพหุ Multiple Classification Analysis (MCA) เพื่อพยากรณ์ ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะต่างกั้ดังกล่าว

2.2 วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วย

2.2.1 Piecewise Regression

การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบ Piecewise เหมาะสำหรับตัวแปรเชิงเส้นที่มีการเพิ่มเป็นเส้นตรงจนกระทั่งที่ตัวแปรอิสระ X^* ความชันของเส้นจะเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ทำให้เส้นแนวโน้มมีลักษณะหักงอที่ X^* ดังรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.1 ตัวแปรตามมีความชันเปลี่ยนไปที่ค่า X^*

(ก) แบบจำลองของ Piecewise

$$Y_i = \alpha_1 + \beta_1 X_i + \beta_2 (X_i - X^*) D_i + u_i \quad (2-5)$$

โดยที่

Y_i คือ ตัวแปรตาม

X_i คือ ตัวแปรอิสระ

X^* คือ ค่าของตัวแปรอิสระที่เกิดการเปลี่ยนแปลงความชัน

D คือ ตัวแปรหุ่นมีค่า เท่ากับ 1 ถ้า $X_i > X^*$

เท่ากับ 0 ถ้า $X_i \leq X^*$

ถ้าสมมติให้ $E(u_i) = 0$ จะทำให้

$$E(Y_i | D_i = 0, X_i, X^*) = \alpha_1 + \beta_1 X_i \quad (2-6)$$

และ

$$E(Y_i | D_i = 1, X_i, X^*) = (\alpha_1 - \beta_2 X^*) + (\beta_1 + \beta_2) X_i \quad (2-7)$$

ดังนั้น β_1 เป็นความชันของเส้นการถดถอยในส่วนที่ 1 และ $\beta_1 + \beta_2$ เป็นความชันของเส้นการถดถอยในส่วนที่ 2 ของการถดถอยดังแสดงในภาพที่ 2.2 (Gujarati, 1995)

การศึกษานี้จึงใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบ Piecewise เพื่อศึกษาอิทธิพลของสายการบินต้นทุนต่ำในภูมิภาคต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศไทยทางอากาศ เพราะการมีสายการบินต้นทุนต่ำในภูมิภาคน่าจะดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มายังประเทศไทยมากขึ้น ดังนั้นจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังประเทศไทยหลังจากการมีสายการบินต้นทุนต่ำจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากกว่าก่อนการมีสายการบินต้นทุนต่ำ ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นของ Piecewise

2.2.2 การวิเคราะห์ Time trend

เป็นวิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหนึ่งตัวและตัวแปรตามหนึ่งตัว โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (X_i) และตัวแปรตาม (Y_i) อยู่ในรูปเชิงเส้นตรง ซึ่งในการประมาณค่าพารามิเตอร์จะใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS)

ในการศึกษานี้จะถดถอยจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยทางอากาศกับข้อมูลเวลา เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยทางอากาศเมื่อเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

2.2.3 การวิเคราะห์แบบจำแนกพหุ Multiple Classification Analysis (MCA)

วิธีการ Multiple Classification Analysis (MCA) เป็นวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ นอกจากนั้นยังสามารถที่จะใช้คาดคะเนขนาดของตัวแปรตามเมื่อขนาดของตัวแปรอิสระเปลี่ยนแปลงไป วิธีการวิเคราะห์ MCA สามารถใช้ได้เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามไม่เป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (non-linear relationship) เมื่อตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (correlated) และเมื่อตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรประเภทกลุ่ม (nominal scale) ตัวอย่างเช่น ในการหาผลกระทบของชั้นรายได้ อาชีพของสามี และศาสนาต่อจำนวนบุตรที่เกิดรอดนั้น

ตัวแปรตามคือ จำนวนบุตรเกิดรอด ส่วนรายได้ที่เป็นตัวแปรอิสระมีลักษณะเป็น Interval scale ส่วนตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรประเภทกลุ่มได้แก่ ตัวแปรอาชีพ และศาสนา ซึ่งอาจจะแบ่งออกเป็นชุดละ 4 กลุ่ม (classification) เช่น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ ข้าราชการ พ่อค้า ชาวไร่ ชาวนา และอื่น ๆ กลุ่มศาสนาได้แก่ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม และนับถือผี (มิ่งสรรพ สันติกาญจน์, 2523)

การวิเคราะห์โดยวิธี MCA นี้สามารถชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของตัวแปรอิสระต่าง ๆ ต่อตัวแปรตามจากค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่แสดงถึงความเบี่ยงเบนจากค่าตัวกลาง (grand mean) ความสามารถในการอธิบายอิทธิพลดังกล่าวของแบบจำลองพิจารณาได้จากค่า eta ซึ่งแสดงถึงความสามารถของตัวแปรอิสระแต่ละตัวหรือแต่ละกลุ่ม (classification) ที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม ส่วนค่า beta เป็นสถิติระบุความสัมพันธ์เช่นเดียวกับ eta แต่แสดงถึงความสามารถของตัวแปรอิสระตัวหนึ่งในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม โดยควบคุมผลของตัวแปรอื่นแล้ว (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2523)

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาประเทศไทยมีหลายระดับ ซึ่งแตกต่างกันตามระดับรายได้ อายุ เพศ และอาชีพ ดังนั้นเพื่อที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเหล่านี้จำแนกตามการใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำในภูมิภาค และ สายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย รวมถึงจำนวนครั้งที่มาเที่ยวประเทศไทย MCA จึงจะเป็นวิธีที่เหมาะสมในการวิเคราะห์เพราะข้อมูลมีลักษณะเป็นกลุ่มและยังไม่แน่ใจความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวกับตัวแปรตามว่าเป็นเส้นตรงหรือไม่

โดยสรุปแล้วผลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ด้วย MCA จะชี้ให้เห็นว่า ตัวแปรอิสระแต่ละตัวหรือตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวผสมกันจะมีผลอย่างไรต่อตัวแปรตาม ซึ่งแสดงเป็นค่าที่เบี่ยงเบนออกจาก grand mean

(ก) แบบจำลองของ MCA

$$Y_i = \bar{Y} + \sum_{j=1}^r \alpha_j X_{ji} + \sum_{k=1}^s \beta_k Z_{ki} + e_i \quad (2-8)$$

$$\sum_{j=1}^r X_{ji} = \sum_{k=1}^s Z_{ki} = 1; \forall_i \quad (2-9)$$

$$\sum_{j=1}^r \alpha_j \bar{X}_j = \sum_{k=1}^s \beta_k \bar{Z}_k = 0 \quad (2-10)$$

Y_i = ตัวแปรตามของตัวอย่างที่ i

\bar{Y} = grand mean ของตัวแปรตาม

X_{ji} = ตัวแปรอิสระ X ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ j ของตัวอย่างที่ i

\bar{X}_j = ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ X ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ j

- α_j = สัมประสิทธิ์ของกลุ่มที่ j ของตัวแปร X
 r = จำนวนกลุ่มของตัวแปร X
 Z_{ki} = ตัวแปรอิสระ Z ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ k ของตัวอย่างที่ i
 \bar{Z}_k = ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ Z ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ k
 β_k = สัมประสิทธิ์ของกลุ่มที่ k ของตัวแปร Z
 s = จำนวนกลุ่มของตัวแปร Z
 e_i = ค่าคลาดเคลื่อนจากการประมาณ

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดเรื่องฟังก์ชันค่าใช้จ่ายของเพียงจันทร์ ลิขิตเอกราช (2535) มาใช้โดยกำหนดค่าใช้จ่ายรวมของนักท่องเที่ยว ได้แก่

- (1) ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและของที่ระลึก
- (2) ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง
- (3) ค่าบริการท่องเที่ยว
- (4) ค่าที่พัก
- (5) ค่าอาหารและเครื่องดื่ม
- (6) ค่าพาหนะเดินทางในประเทศ
- (7) ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด

ตัวแปรอิสระในการศึกษาได้แก่ รายได้ต่อเดือน เพศ อาชีพ อายุ ตัวแปรหุ่นการท่องเที่ยวครั้งแรก ตัวแปรหุ่นการใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางระหว่างประเทศ และ ตัวแปรหุ่นการใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางในประเทศ

2.2.4 วิธีวิเคราะห์ถดถอยปีวของ

เมื่อนักท่องเที่ยวแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการสายการบินปกติกับสายการบินต้นทุนต่ำ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวจะแตกต่างกันหรือไม่ โดยประเด็นหนึ่งที่สนใจ คือ จำนวนวันพัก

การศึกษานี้อาศัยแนวคิดฟังก์ชันจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวต่างชาติของมิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ (2540) มาใช้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การศึกษานี้ได้นำการวิเคราะห์ถดถอยปีวของมาวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพราะมีความเหมาะสมกับลักษณะของตัวแปรจำนวน

วันพักที่ต้องการพยากรณ์ เพราะข้อมูลเป็นจำนวนนับ (count data) และมีค่าเป็นจำนวนบวกเท่านั้น อีกทั้งยังมีการกระจายที่ไม่สมมาตร (asymmetric distribution) เพราะการแจกแจงแบบปัวซองจะมีการเบ้ (skewed) ของข้อมูลเกิดขึ้น (Greene, 2003)

(ก) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ของแบบจำลอง

สมการพื้นฐานของแบบจำลองนี้ คือ

$$\text{Prob}(Y_i = y_i | x_i) = \frac{e^{-\lambda_i} \lambda_i^{y_i}}{y_i!}, \quad y_i = 0, 1, 2, \dots \quad (2-11)$$

โดยค่า λ_i มีสูตรในการคำนวณ คือ

$$\ln \lambda_i = x_i \beta \quad (2-12)$$

ค่าที่คาดหวังของเหตุการณ์ที่จะเกิดต่อหนึ่งช่วงเวลา คือ

$$E[y_i | x_i] = \text{Var}[y_i | x_i] = \lambda_i = e^{x_i \beta} \quad (2-13)$$

ดังนั้น

$$\frac{\partial E[y_i | x_i]}{\partial x_i} = \lambda_i \beta \quad (2-14)$$

2.3 สรุปสาระสำคัญจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ได้เคยมีผู้ศึกษามาแล้ว ในที่นี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วนหลัก คือ

ส่วนที่หนึ่ง งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศไทยและการพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยว

ส่วนที่สอง พฤติกรรมการใช้จ่ายของบุคคล

ส่วนที่สาม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่สี่ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเลือกจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยว

2.3.1 การท่องเที่ยวในประเทศไทยและการพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยว

สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น World Travel & Tourism Council (WTTC) คาดการณ์ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2553 ประเทศไทยจะมีการขยายตัวจากรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยร้อยละ 7.2 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติของไทยจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 ต่อปี จากโครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเดินทางมามากเป็นอันดับที่ 21 ของโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533

จนถึงปี พ.ศ. 2541 และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ 13 ของโลกในปี พ.ศ. 2533 และลดลงอยู่ในอันดับที่ 17 ของโลกในปี พ.ศ. 2541 แต่เป็นอันดับ 3 ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวประเทศไทยมากที่สุด มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก ยุโรป และอเมริกาตามลำดับ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2543 ที่ประเทศไทยจัดกิจกรรมปีท่องเที่ยวไทยที่ชื่อว่า Amazing Thailand ประกอบกับ เงินบาทมีค่าลดลงทำให้อัตราการเพิ่มของนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วง 3 ปีดังกล่าว สูงถึงร้อยละ 9.7 และคาดว่าในปี พ.ศ. 2547 จะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาไทยทั้งสิ้นจำนวน 11,758,798 คน ในความเป็นจริงพบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยทั้งสิ้น 11,650,703 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548) น้อยกว่าที่คาดการณ์ไว้ประมาณ 108,000 คน นักท่องเที่ยวต่างชาติมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยคนละ 3,693.4 บาท/วัน ในปี พ.ศ. 2538 และ 3,861.2 บาท/วัน ในปี พ.ศ. 2543 ดังนั้นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.4 ในช่วงปี พ.ศ. 2538 ถึง พ.ศ. 2543 นักท่องเที่ยวมีวันพักเฉลี่ย 7 ถึง 8 วันในช่วงปี พ.ศ. 2538 ถึง พ.ศ. 2543 นักท่องเที่ยวต่างชาติโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยผู้ที่เดินทางมาครั้งแรกมีสัดส่วนใกล้เคียงกับผู้ที่เคยเดินทางมาแล้ว นิยมเดินทางด้วยตัวเองมากกว่าการมาท่กับบริษัทนำเที่ยว จุดประสงค์หลักในการเดินทางมาไทยคือเพื่อพักผ่อน ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพ (มีงสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ, 2544)

สำหรับงานวิจัยใหม่ ๆ เกี่ยวกับการพยากรณ์เชิงปริมาณเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Turner and Witt, 2003) นั้นได้มีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวแล้วทำการพยากรณ์การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ช่วงปี ค.ศ. 2004 ถึง ค.ศ. 2006 ซึ่งคาดว่าในปี ค.ศ. 2004 จะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาประเทศไทยทั้งสิ้น 12 ล้านคน ในความเป็นจริงพบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยทั้งสิ้น 11.65 ล้านคน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548) น้อยกว่าที่คาดการณ์ไว้ประมาณ 350,000 คน เนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์ใช้หวัดนก ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และในปี ค.ศ. 2005 และ ค.ศ. 2006 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาประเทศไทยทั้งสิ้น 13 ล้านคน และ 14 ล้านคน ตามลำดับ แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกประมาณร้อยละ 70 เมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยทั้งหมด ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวเดินทางมายังประเทศไทยมากที่สุดและมีแนวโน้มที่จะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น รองลงมาคือ มาเลเซีย และญี่ปุ่น ทั้งสองประเทศมีแนวโน้มที่จะมีสัดส่วนนักท่องเที่ยวคงที่ สำหรับวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามายังประเทศไทย ในปี ค.ศ. 2002 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 89.3 เดินทางมา

ประเทศไทยเพื่อพักผ่อน ร้อยละ 7.6 เดินทางมาเพื่อทำธุรกิจ และร้อยละ 2.1 เดินทางเข้ามาเพื่อการประชุมสัมมนา

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์อุปสงค์การท่องเที่ยวของวีระพล วงษ์ประเสริฐ (2536) ที่ใช้ทฤษฎีอุปสงค์และแนวความคิดเกี่ยวกับความยืดหยุ่นของอุปสงค์ในการพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มายังประเทศไทย โดยศึกษาจากประเทศที่เป็นตลาดสำคัญของการท่องเที่ยวไทยรวม 13 ประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์ เยอรมนี ตะวันตก สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร เกาหลีใต้ ฝรั่งเศส อิตาลี และอินเดีย และใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาพบว่าอุปสงค์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับอัตราส่วนของราคาค่าโดยสารเครื่องบินจากประเทศของนักท่องเที่ยวมายังประเทศไทย รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อคนในประเทศนักท่องเที่ยว อัตราส่วนเปรียบเทียบของดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคของประเทศของนักท่องเที่ยวกับดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคของประเทศไทย ตัวแปรหุ่นที่แสดงปีการท่องเที่ยวไทย และตัวแปรหุ่นที่แสดงวิกฤตทางการเมือง

มาลีรัตน์ สุขศรี (2540) ได้ทำการพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศไทย ได้อาศัยแนวคิดของ A. A. Walters ที่แบ่งอุปสงค์การเดินทางออกเป็นสองกลุ่ม คือ อุปสงค์ของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อน (leisure traffic) และอุปสงค์การเดินทางเพื่อธุรกิจและราชการ (business traffic) ซึ่ง ได้นำแนวคิดนี้มาทำการพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยโดยทางอากาศโดยพิจารณาปัจจัยที่ผลต่อการเดินทางมายังประเทศไทยด้วยปัจจัยทางด้านผลักดัน (push factor) เท่านั้น ซึ่งหมายถึงปัจจัยสนับสนุนทางการท่องเที่ยวของประเทศของนักท่องเที่ยว เช่น รายได้ต่อหัวของประชากร ในการพยากรณ์การขนส่งทางอากาศได้ใช้วิธีการทางเศรษฐมิติด้วยการสร้างสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้น (multiple linear regression) แล้วใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดในการประมาณค่า

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์การท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวกรุงเทพมหานครของ ณัฐกานต์ โรจนุตมะ (2542) ซึ่งได้แยกการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์การท่องเที่ยวในระยะเวลาต่าง ๆ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางจากแบบสอบถาม จำนวน 372 คน ในปี พ.ศ. 2541 และใช้แบบจำลอง Logit ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์การท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวกรุงเทพมหานคร ในการศึกษา นี้ บุคคลจะต้องเผชิญกับ 2 ทางเลือก คือ การตัดสินใจท่องเที่ยวหรือไม่ท่องเที่ยวซึ่งมีตัวแปรอิสระในการอธิบายทางเลือกดังกล่าว ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ขนาดครอบครัว ฤดูกาลที่เดินทางไป และรูปแบบการเดินทาง ผลการศึกษา พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับอุปสงค์การท่องเที่ยวและรูปแบบการเดินทางด้วยตนเอง

2.3.2 พฤติกรรมการใช้จ่ายของบุคคล

การศึกษาและการพยากรณ์ค่าใช้จ่ายที่ผ่านมามีการใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุในการวิเคราะห์ งานวิจัยของ ศรีธยา ศรีรัตนะ (2534) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการใช้จ่ายและระยะเวลาพักของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ โดยได้ทำการทดสอบสมมติฐานว่า รายได้ เพศ อายุ สัญชาติ จุดประสงค์ที่มาท่องเที่ยว อาชีพ และต้นทุนต่อหน่วยในหมวดสำคัญ ๆ ทั้ง 5 หมวด ได้แก่ ต้นทุนค่าที่พัก ต้นทุนค่าอาหารและเครื่องดื่ม ต้นทุนค่าเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ ต้นทุนค่าใช้จ่ายบันเทิง และต้นทุนค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อค่าใช้จ่ายหรือไม่เพียงใด พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ได้แก่ รายได้มีผลต่อค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในทางบวก ปัจจัยสัญชาติพบว่านักท่องเที่ยวที่มีสัญชาติอยู่ในประเทศแถบอเมริกาเหนือจะมีค่าใช้จ่ายมากกว่านักท่องเที่ยวจากที่อื่น ๆ และนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการประชุมสัมมนาจะมีค่าใช้จ่ายมากกว่านักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ได้แก่ สัญชาติ อาชีพ วัตถุประสงค์ ต้นทุนต่อหน่วยในหมวดค่าที่พักและค่าซื้อสินค้าที่ระลึก โดยนักท่องเที่ยวที่มาจากเอเชียแปซิฟิกจะมีอิทธิพลต่อวันพักในทางลบ นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพเป็นพนักงานเอกชนและแม่บ้านจะมีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักในทางลบ ผู้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการทำธุรกิจจะมีจำนวนวันพักน้อยกว่าผู้ที่มีวัตถุประสงค์อื่น ๆ และถ้าต้นทุนต่อหน่วยในหมวดค่าที่พักและค่าซื้อของที่ระลึกเพิ่มขึ้นจะทำให้จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวลดลง และในงานของ ฉัฐกานต์ โรจนุตมะ (2542) ได้ศึกษาปัจจัยที่กำหนดค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวโดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวกรุงเทพมหานคร ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เป็นข้อมูลภาคตัดขวางของผู้ที่เดินทางในปี พ.ศ. 2541 เท่านั้น ผลการศึกษาพบว่า ภูมิภาคที่นักท่องเที่ยวเดินทางไป และรายได้ของครอบครัวนักท่องเที่ยว อายุ และอาชีพของนักท่องเที่ยว มีอิทธิพลในการกำหนดค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวกรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ดีได้มีการศึกษาอีกงานหนึ่งที่นำเอาวิธีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายอื่นนอกเหนือจากวิธีการข้างต้น คือการใช้การวิเคราะห์แบบจำแนกพหุ (Multiple Classification Analysis : MCA) ในงานวิจัยของ อัญชลี นัสสาสาร (2548) ได้ศึกษาวิเคราะห์รายจ่ายของนักท่องเที่ยวในเทศกาลลอยกระทง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายในและนอกเทศกาลลอยกระทง และ พยากรณ์ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ อาชีพ อายุ รายได้ และเพศ ซึ่งคาดว่าปัจจัยเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ต่อการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว และผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรอาชีพ และรายได้ต่อเดือน

มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกเทศกาลที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเท่ากับ 2,345 บาท นักท่องเที่ยวที่เป็นแม่บ้านจะมีค่าใช้จ่ายต่อคนต่อวันสูงที่สุดเท่ากับ 2,866 บาท และยิ่งพบว่าค่าใช้จ่ายต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวแปรผันตรงต่อรายได้ต่อเดือนของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายต่อคนต่อวันสูงที่สุดคือนักท่องเที่ยวที่มีระดับรายได้สูงที่สุดมากกว่า 20,000 บาท เพศชายจะมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันมากกว่าเพศหญิง และนักท่องเที่ยวที่มีอายุ 25-34 ปี จะมีค่าใช้จ่ายต่อคนต่อวันมากที่สุด

2.3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวของมิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ (2540) จากข้อมูลสถิติในอดีตชี้ชัดว่า จำนวนวันพักเฉลี่ยในประเทศไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น อาจเพราะสาเหตุหลายประการ เช่น นักท่องเที่ยวต่างประเทศออกไปเที่ยวต่างจังหวัดมากขึ้น มีแหล่งท่องเที่ยวที่คนต่างประเทศให้ความสนใจมากขึ้น ตลอดจนสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มมากขึ้น และจากการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยวด้วยวิธีทางเศรษฐมิติซึ่งทดสอบตัวแปร ได้แก่ สภาวะเศรษฐกิจโลก อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง อัตราส่วนของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางออกนอกกรุงเทพฯ ราคาการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวในปีที่แล้ว จำนวนวันพักเฉลี่ยในปีที่แล้ว ค่าใช้จ่ายต่อคนต่อวันในปีที่แล้ว อัตราส่วนของนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่ม อัตราการเข้าพักในโรงแรม สงครามอ่าวเปอร์เซีย และปีการท่องเที่ยวไทย พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจำนวนวันพักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ สภาวะเศรษฐกิจโลก อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง อัตราส่วนของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางออกนอกกรุงเทพฯ และจำนวนวันพักเฉลี่ยในปีที่ผ่านมา

2.3.4 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเลือกจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยว

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพของการเป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวของประเทศไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวต่างชาติ Agrusa, et al, (2005) ได้ศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มายังประเทศไทยส่วนใหญ่ ร้อยละ 57 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76 เป็นโสด และมีอายุเฉลี่ย 31 ปี นักท่องเที่ยวมากกว่าร้อยละ 30 เป็นนักท่องเที่ยวซ้ำ นอกจากนี้ข้อมูลของมิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ (2544) พบว่าผู้ที่เดินทางมาครั้งแรกมีสัดส่วนใกล้เคียงกับผู้ที่เคยเดินทางมาแล้ว นักท่องเที่ยวร้อยละ 78 เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับประเทศที่เคยไปท่องเที่ยวมาก่อนหน้า ร้อยละ 76 มีวันพักในประเทศไทยมากกว่าที่ตั้งใจไว้ ประมาณร้อยละ 90 คิดว่าจะมาประเทศไทยอีกในการท่องเที่ยวครั้งต่อไป สำหรับ

นักท่องเที่ยวที่ไม่เคยมาประเทศไทยมาก่อนร้อยละ 88 ตัดสินใจโดยตรงที่จะมาประเทศไทย และคิดว่าจะกลับมาประเทศไทยอีก

สำหรับงานการศึกษาเกี่ยวกับการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2536) โดยใช้แบบจำลองโลจิสติก และแบ่งสถานที่ท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท คือ ธรรมชาติ วัดหรือสถานที่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ศูนย์การค้า และสถานบันเทิง พบว่านักท่องเที่ยวชายมีโอกาสที่จะเลือกสถานที่ท่องเที่ยวประเภทสถานบันเทิงมากกว่านักท่องเที่ยวหญิง สถานภาพสมรสเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกแหล่งท่องเที่ยวประเภทศูนย์การค้า และสถานบันเทิง โดยผู้ที่สมรสแล้วจะมีโอกาสเลือกแหล่งท่องเที่ยวประเภทศูนย์การค้ามากกว่ากลุ่มอื่น และจะเลือกท่องเที่ยวประเภทสถานบันเทิงลดลง ในขณะที่อายุไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับการเลือกแหล่งท่องเที่ยว สำหรับแนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการเลือกจุดหมายปลายทางและเส้นทางในการท่องเที่ยวนั้น หากมองในเชิงตรรกะ ผู้เดินทางโดยมีจุดประสงค์เชิงธุรกิจที่ได้รับค่าใช้จ่ายค่าเดินทางจากหน่วยงานต้นสังกัด ย่อมให้ความสำคัญกับเวลาในการเดินทางมากกว่าผู้ที่ต้องการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวและพักผ่อนและให้ความสำคัญในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางน้อยกว่าผู้เดินทางที่ต้องออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางเอง

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องพบผลการศึกษาที่ขัดแย้งกับความเชื่อดังกล่าว เนื่องจากได้มีผู้ทำการศึกษาพฤติกรรมในการเลือกเส้นทางการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดชลบุรี (สมภพ ด้วงทอง, 2544) เพื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรมการเดินทาง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเดินทางและสามารถทำนายการเลือกเส้นทางของผู้เดินทางในอนาคต หากมีการปรับปรุงหรือเพิ่มระบบการจราจรในอนาคต โดยสามารถแบ่งผู้เดินทางออกตามวัตถุประสงค์ได้เป็น ผู้เดินทางเพื่อไปพักผ่อนหรือท่องเที่ยว ผู้เดินทางเพื่อไปทำงาน และผู้เดินทางเพื่อขนส่งสินค้า¹ โดยปัจจุบันมีเส้นทางที่สามารถเดินทางไปยังชลบุรีได้สามเส้นทาง คือ ถนนบางนา-ตราด ทางด่วนบางนา-ชลบุรี และมอเตอร์เวย์ พบว่าปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการเลือกเส้นทางของผู้ต้องการไปทำงานและท่องเที่ยวได้แก่ เวลาในการเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาในอดีต อันดับรองลงมาคือ สภาพจราจร สภาพผิวถนน ความปลอดภัย และความคุ้นเคยกับเส้นทางตามลำดับสำหรับค่าผ่านทางนั้นเป็นสิ่งที่ผู้เดินทางทุกกลุ่มให้ความสำคัญค่อนข้างน้อย หากทำการแยกพิจารณาจะพบว่า ผู้เดินทางไปพักผ่อนหรือท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับเวลาในการเดินทางและสภาพ

¹ ผู้เดินทางเพื่อขนส่งสินค้าจะมีความซับซ้อนในการเลือกเส้นทางมาก เช่น ทางบริษัทเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้ หรือการจำกัดเวลาและช่องทางการจราจรตามกฎระเบียบของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นแบบสอบถามในส่วนของผู้ขนส่งสินค้าจะไม่มีในส่วนของข้อมูลในการตัดสินใจเลือกเส้นทางที่สมมติขึ้น แต่จะเพิ่มในส่วนของคุณลักษณะข้อจำกัดในการเลือกเส้นทาง

การจราจรร้อยละ 71.4 และร้อยละ 65.9 ตามลำดับ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่เดินทางไปทำงาน ซึ่งให้ความสำคัญเพียงร้อยละ 69.4 และ 59.7 ตามลำดับ ซึ่งค้ำกับความสำเร็จที่ว่า ผู้เดินทางไปทำงานจะให้ความสำคัญกับเวลาในการเดินทางมากกว่าผู้ที่เดินทางไปพักผ่อนหรือท่องเที่ยว รวมทั้งจะให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายน้อยเนื่องจากสามารถเบิกได้จากทางบริษัทหรือนายจ้าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved